

АРХЕОГРАФСКИ
ПРИЛОЗИ

44

NATIONAL LIBRARY OF SERBIA
ARCHEOGRAPHICAL DEPARTMENT

ARCHEOGRAPHICAL PAPERS

44

Belgrade 2022

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ
ОДЕЉЕЊЕ ЗА АРХЕОГРАФИЈУ

АРХЕОГРАФСКИ
ПРИЛОЗИ

44

Београд, 2022

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

Др Владимир Пиштало, главни и одговорни уредник (Београд)

Проф. др Татјана Суботин-Голубовић, уредник (Београд)

Др Владан Тријић, секретар Одбора (Београд)

Проф. др Аксинија Џурова, инострани члан САНУ (Софија)

Анатолиј Турилов, инострани члан САНУ (Москва)

Катарина Мано-Зиси (Београд)

Др Јасмина Недељковић (Београд)

Проф. др Драгана Новаков (Нови Пазар)

Др Драган Пурешић (Београд)

EDITORIAL BOARD

VLADIMIR PIŠTALO, Ph.D., editor-in-chief (Belgrade)

TATJANA SUBOTIN-GOLUBOVIĆ, Ph.D. Associate Professor, editor (Belgrade)

VLADAN TRIJIĆ, Ph.D. secretary of the Board (Belgrade)

AKSINIJA DŽUROVA, SASA foreign member (Sofia)

ANATOLY TURILOV, SASA foreign member (Moscow)

KATARINA MANO-ZISI (Belgrade)

JASMINA NEDELJKOVIĆ, Ph.D. (Belgrade)

DRAGANA NOVAKOV, Ph.D. Associate Professor (Novi Pazar)

DRAGAN PUREŠIĆ, Ph.D. (Belgrade)

РЕЦЕНЗЕНТИ

Проф. др Татјана Суботин-Голубовић

Проф. др Ирена Шпадијер

Др Јасмина Недељковић

Др Владан Тријић

Мр Миланка Убипарић

Катарина Мано-Зиси

REVIEWERS

TATJANA SUBOTIN-GOLUBOVIĆ, Ph.D. Professor

IRENA ŠPADIJER, Ph.D. Professor

JASMINA NEDELJKOVIĆ, Ph.D.

VLADAN TRIJIĆ, Ph.D.

MILANKA UBIPARIĆ, MA

KATARINA MANO-ZISI

Публиковање овог броја *АРХЕОГРАФСКИХ ПРИЛОГА* остварено је уз финансијску помоћ
Министарства културе Републике Србије

САДРЖАЈ/CONTENTS

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Aleksandr Andreev

THE SLAVONIC SABBATE *HOROLOGION*: A PRELIMINARY REVIEW OF THE SOURCES 11

Александар Андрејев

СЛОВЕНСКИ САВАИТСКИ ЧАСОСЛОВ: ПРЕЛИМИНАРНИ ПРЕГЛЕД ИЗВОРА 45

Алекса Карајић

ПАРАКЛИС СВЕТОМ КРАЉУ СТЕФАНУ ДЕЧАНСКОМ 47

Aleksa Karajić

THE PARAKLESIS TO THE HOLY KING STEFAN OF DEČANI 67

Душица Грбић

ПРАЗНИЧНИ МИНЕЈ БОЖИДАРА ВУКОВИЋА ИЗ ХИЛАНДАРСКЕ ЋЕЛИЈЕ КОЖИНЕ 69

Dišica Grbić

BOŽIDAR VUKOVIĆ'S FESTAL MENAION FROM THE HILANDAR CELL KOŽINA 86

Милена Марџиновић

САБОРНО УЛОЖЕНИЈЕ (РУСКОГ ЦАРА АЛЕКСЕЈА МИХАЈИЛОВИЋА)

– РУКОПИС ИЗ НАРОДНОГ МУЗЕЈА ЦРНЕ ГОРЕ НА ЦЕТИЊУ 97

Milena Martinović

SOBORNOE ULOZHENIE (OF TSAR ALEXEI MIKHAILOVICH OF RUSSIA)

– THE MANUSCRIPT FROM THE NATIONAL MUSEUM OF MONTENEGRO IN PODGORICA 104

Татјана Субоџин-Голубовић

РУКОПИСИ МАНАСТИРА СВЕТЕ ТРОЈИЦЕ РУСИНИЦЕ

У СЕЛУ МУШУТИШТУ КОД ПРИЗРЕНА 109

Tatjana Subotin-Golubović

THE MANUSCRIPTS OF THE MONASTERY OF THE HOLY TRINITY

OF RUSINICA IN THE VILLAGE OF MUŠUTIŠTE NEAR PRIZREN 119

<i>Драїана Новаков</i>	
ЖЕНСКА ИМЕНА СЛОВЕНСКОГА ПОРЕКЛАА У ПАРУСИЈИ (РС 110) ИЗ XIX ВЕКА	125
<i>Dragana Novakov</i>	
FEMALE NAMES OF SLAVIC ORIGIN IN THE PAROUSIA (MS 110) FROM THE 19 TH CENTURY	139

НАУЧНИ ЖИВОТ

<i>Љиљана Пузовић</i>	
МЕЂУНАРОДНИ НАУЧНИ СКУП У ЧАСТ ЛИДИЈЕ ПЕТРОВНЕ ЖУКОВСКЕ (МЕЖДУНАРОДНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ ПАМЯТИ ВЫДАЮЩЕГОСЯ ФИЛОЛОГА-СЛАВИСТА XX в. Л. П. Жуковской: к 100-летию со дня рождения).....	145

^{хс} М Н Х Ъ Н Ц Е А К Н М Е
Б А К Ю Г А М А В С Е
К О К Р Е М Е В Ы Н Ю
Х В А Л А Ж Г В Ъ С Т Е
Ѡ П Р У В А Н С А Н Т Е

Н Е В Л Е Т О Б
Н Е Ж Б О Ц К Р
Т Е Н Ѡ З Н И
Ц Р Ъ К Н Д Е
Х В Г А Н А
Ш О В С Т О

РУКОПИСИ МАНАСТИРА СВЕТЕ ТРОЈИЦЕ РУСИНИЦЕ У СЕЛУ
МУШУТИШТУ КОД ПРИЗРЕНА

ТАТЈАНА СУБОТИН-ГОЛУБОВИЋ*

Айсѝпраќиј. Није тачно познато када је основан манастир Свете Тројице Русинице у селу Муштутишту недалеко од Призрена, а свакако се зна да је постојао пре 1465. године, када се по први пут спомиње у манастирском поменуку. Први подаци о преписивачкој активности у овом манастиру потичу из времена по обнови Пећке патријаршије; јеромонах Пахомије преписао је овде неколико рукописа током последње четвртине XVI века. Рукописи који су некад припадали овом манастиру били су пренети у београдску Народну библиотеку, где су страдали приликом немачког бомбардовања Београда 6. априла 1941. године. У раду су прикупљени подаци о оним рукописима за које се поуздано могло утврдити да су се некад налазили у Русиници, без обзира на то да ли су писани у самом манастиру или су били донети са стране.

Кључне речи: Манастир Свете Тројице Русинице, Призренски крај, рукописи, монах Пахомије, Народна библиотека, Београд

Трагична судбина манастира Свете Тројице Русинице (или Русинице, како се још назива) код села Муштутишта недалеко од Призрена подстакла нас је да покушамо да дамо свој прилог познавању његове историје.¹ Село Муштутиште се помиње у једном писаном извору из 1307. године, тачније – помиње се Црква Светог Симеона у овом селу; следећи помен села је из 1315. године, када је велики казнац Јован Драгослав, заједно са женом Јеленом, сином Станишом и ћерком Аном, као породичну задужбину подигао у селу цркву посвећену Богородици Одигитрији.² Но, нема сумње да је село било старије од ових

* Татјана Суботин-Голубовић, Филозофски факултет, Београд, t.subotin@fbg.ac.rs

¹ Манастир Свете Тројице Русинице срушен је до темеља 13. и 14. јуна 1999. године, након уласка НАТО снага на Косово: Поповић 1998–1999, 31.

² Податак о зидању цркве и о њеним ктиторима сачуван је у натпису уклесаном на каменој греди изнад врата цркве. Натпис је објављен: Стојановић 1902, ССЗИН I,

првих помена. Истраживачи су утврдили да се у селу налазио већи број цркава, а то су, осим већ поменуте задужбине казнаца Јована Драгослава, још и цркве: Светих Арханђела, Светог Николе, Светог Спаса, Светог Атанасија, Светог Наума, Светог Ђорђа, Свете Петке и Светог Симеона.³ О бројности и значају цркава овога села упечатљиво говори и назив једног дела села – *Црквена махала*. Манастир Свете Тројице Русинице удаљен је око два километра од самог села, у подножју планине Русинице, а налази се у атару Муштуишта. Село Муштуиште удаљено је око 15 км на исток у ваздушној линији од Призрена. У XIX веку је прве вести о селу и самом манастиру у стручној литератури саопштио Александар Гиљфердинг.⁴ Но особа која је дала бројне поуздане информације, не само о овом селу него и о целом Призренском крају, био је Иван Степанович Јастребов, руски конзул, који је у Призрену службовао у два наврата (1870–1876; 1879–1886). Јастребов није био само дипломата, он је у исто време био историчар, археолог и етнограф. Путујући по областима Старе Србије, бележио је народне песме, описивао обичаје српског народа и писао о црквама на које је наилазио током својих путовања. Јастребов је у *Сјоменнику Српске краљевске Академије* објавио више текстова који и данас имају изузетан значај за проучавање историје и културе Срба на том подручју. Његово најзначајније дело, објављено 1879. године, јесте књига *Подаци за историју српске цркве и народа. Из њихових записника*.⁵ Захваљујући својим заслугама у проучавању културног и историјског наслеђа косовских Срба Јастребов је 1875. године постао члан Српског ученог друштва (претече Српске краљевске академије).

Данас, после вишедеценијских истраживања, знамо да сакрална топографија Призренског краја има немерљив значај за проучавање културних токова средњовековне Србије. У односу на почетне спознаје, остварене у великој мери и трудом Јастребова, наша данашња знања су далеко шира, што даје могућност да се створи свеобухватна слика једне територије у одређеном времену. Велики допринос дала су теренска истраживања обављена у околини Призрена током друге

20 (бр. 47). У даљем излагању ћемо користити скраћеницу ССЗИН за шестотомно дело овог аутора (*Стари српски записи и нађиси*).

³ Ивановић 1998, 175.

⁴ Гиљфердинг 1873, 153–154.

⁵ Приликом рада користили смо фототипско издање ове књиге из 2020. године, а означилићемо га као 2020а.

половине прошлог столећа.⁶ Археолошка истраживања локалитета нису донела значајније резултате, али су теренска истраживања топографије околине манастира дала основа да се размишља о осамдесетим-деведесетим годинама XIV века као времену када је манастир могао бити основан. Недалеко од манастира, пола сата хода према југу, налази се испосница Русиница која је припадала самом манастиру, те је стога Даница Поповић, која је обавила проспекцију манастирске околине, склона да повеже његово оснивање са доласком монаха-си-наита у српске крајеве.⁷ Друга група испосница (позната као Матоске пећине – испоснице) налази се у изворишном делу Матоског потока, а оне су размештене у литици стене високе преко 60 м. То је подстакло Даницу Поповић да претпостави да је Света Тројица Русиница могла бити монашка заједница лавриотског типа. Овом приликом нећемо детаљно износити податке о сакралној топографији планине Русинице, већ ћемо само подсетити на чињеницу да се на њеним југозападним обронцима налазила испосница Светог Петра Коришког, а постоје и озбиљне индиције да је на месту манастира Светог Марка Коришког (из XV века) већ у XIV веку постојала једна црква. Пећине испоснице идентификоване су у већем броју у околини Призрена. Велики број цркава те неколико манастира са својим испосницама дали су основа да се помишља о улози Призренске епископије у подстицању оваквог начина исказивања побожности.⁸

Није познато када је манастир Свете Тројице основан, а најстарија потврда о његовом постојању јесте манастирски поменик који се водио почев од 1465. године.⁹ Како је Костић нагласио, овај поменик

⁶ Преглед релевантне литературе: Поповић 1998–1999.

⁷ Поповић 1998–1999, 36.

⁸ Поповић, 1997, 129–152; Поповић 1998–1999, 33–34.

⁹ Костић 1910, 27 (сы поменикъ монастыра с(вѣ)тыне и живнотачельныне тронце въ области призренской иже во нарицаемѣи обители русинской идеже поденуют се иже на православнѣ оуспѣшнѣ); Даниловић 1997, 37–47.

Поменик, који је био у приватним рукама – код Симе Игуманова у Призрену, први је увео у литературу управо Јастребов (2020, 79–81). Рођени брат Симе Игуманова, Аксентије, био је игуман манастира Светог Марка Коришког, те је вероватно тако *Поменик* доспео у овај манастир (или је из њега био узет). *Поменик* се несумњиво налазио у Русиници у време када је ту боравио и јеромонах Пахомије, који је 1575. године оставио белешку о великој глади и невољама које су тада задесиле хришћане.

Пурковић 1938, 49; Зиројевић 1984, 179.

се чувао у манастиру Светог Марка Коришког, а у Русиницу је пренет по обнови манастира у XIX веку.

Писани извори показују да је манастир био активан током XVI века. Захваљујући записима сачуваним у појединим рукописима може се, макар и у грубим цртама, стећи утисак о стању у коме се манастир налазио у појединим периодима свога постојања. Записе је прикупио Љубомир Стојановић и објавио их у шестотомном корпусу *Сѣтари срѣски зайиси и найѣиси*.¹⁰ Следећи записи указују на то да су у питању рукописи из Русинице:

бр. 414 – Грешни Јован је оставио запис о апостолу који је преписао 1513. године; запис је први објавио Јастребов, а Стојановић га је преузео од њега,¹¹

бр. 611 – Монах Пахомије је 1560. године приложио пролог за март-август који је преписао у манастиру Војсиловици.¹² Запис гласи: писана се ова књига въ лето 5. 5. .и . Писахъ сѣю книгъ, глаголюма прологъ, многогрѣшнїи монахъ Пахомиѣ, в манастирѣ глаголюма Консоловница, и приложихъ ю манастирѣ светен живоначельнїе и неразделнїе тронце, глаголюма Русиница (...).¹³ Стојановић је од Гиљфердинга преузео податак да се рукопис налазио у цркви села Дворане. Овај рукопис је припадао старој збирци рукописа Народне библиотеке у Београду (инвентарски број 686), а у *Каталогу* је описан под редним бројем 396.¹⁴

бр. 6380 – Монах Пахомије је између 1560. и 1570. године преписао зборник који садржи *Слова свейших оцаца*.¹⁵ Овај рукопис се данас чува у Народној библиотеци Кирил и Методиј у Софији. То је рукопис који је Бењо Цонев у своме каталогу описао под бројем 443 (650) и оквирно га датирао у XVI век,¹⁶ док је код Стојановића време његовог настанка прецизније одређено у период 1560–1575. година. Запис се налази на л. 342б: до задѣ трѣди се во сѣм многогрѣшнї . пахомиѣ и прилож ю манастирѣ стѣе тронце,

¹⁰ Стојановић 1902–1926.

¹¹ ССЗИН I, 128.

¹² Војсиловица се налазила између Јањева и Грачанице; манастир је запустео средином XVII века.

¹³ ССЗИН I, 611. Стојановић је навео да запис потиче из цркве села Дворана, такође недалеко од Призрена.

¹⁴ Стојановић 1903, 112. У *Каталогу* стоји да је рукопис припадао Тројици Русиници, док у ССЗИН стоји да се он налазио у цркви у селу Дворани у Старој Србији.

¹⁵ ССЗИН IV, 6380.

¹⁶ Цонев 1910, 464–470.

звода русиница (...). Из записа се види да је и овај рукопис исписао већ помињани Пахомије.

бр. 717 – Монах Пахомије је 1575. године у самом манастиру преписао минеј за октобар: Исписа се сіа святаа и божествената књига, глаголеца мненн октодврѣта мѣсеца, роукою многогрѣшнаго монаха Пахоміа во области призренскои во манастир св. Троици в подькрини Русинскои въ лѣто ̅̅ .п̅.ѣ. ...).¹⁷

бр. 729 – нека Черана откупила је 1577. године књигу: сію кнѣгѣ ѿкупѣ черана радашнновиѣка, а за двѣхъ господина своего николѣ и сина вѣнце, боѣ да нидѣ двѣхъ прости и благослови и черана, коѣ се со седеѣ трѣдила, въ лѣто ̅̅ .п̅.ѣ. кѣрѣгъ сьлнцѣ .д̅., а лѣтн .з̅і., а мннѣ . сію цѣна .рѣ. аспрѣ.¹⁸

бр. 796 и 797 – Два записа у прологу за летњи део године (март-август).¹⁹ Из првог записа се види да је рукопис био преписан 1587. године у Грачаници по наруѣбини новобрдског митрополита кир Василија. Други запис говори о смрти митрополита Василија. Према Стојановићу, рукопис се налазио у Русиници.²⁰ Лист са овим записима је, вероватно за време Првог светског рата, доспео у Народну библиотеку у Софији. Није познато шта се догодило са самим рукописом.²¹ Запис је поново објављен, уз детаљну филолошку анализу.²²

бр. 1123 – Запис из 1622. године у рукописном јеванђељу, у коме се говори да је књигу за три аспре од Степана купио поп Недељко. Не може се закључити ни када ни где је рукопис био преписан, а у тренутку када је Стојановић прикупљао материјал, он се налазио у Троици Русиници.²³

бр. 1127–1129 – Три записа у русиничком рукопису – из 1622, 1672. и 1679. године. У првом запису говори се о престављењу даскала Димитрија, а исписао га је неки Јаким. Други запис је посебно интересантан јер је, чини се, настао у Јањеву, а говори о смрти даскала Лава Хаџије. Трећи запис говори о смрти Хаџи Евлогија који беше доврн кнѣгочнтацѣ и доврѣписацѣ блажени мѣжѣ хаџи евологне, велик рѣвнѣтел за великѣ црковѣ (...).²⁴

¹⁷ ССЗИН I, 221.

¹⁸ ССЗИН I, 223.

¹⁹ ССЗИН I, 237.

²⁰ ССЗИН I, 237.

²¹ Суботин-Голубовић 1999, 123.

²² Младеновић 1980, 207–209.

²³ ССЗИН I, 304.

²⁴ ССЗИН I, 305–306.

бр. 1771–1773 – Три записа у русиничком рукопису из 1679. и 1680. године о преставању патријарха српског кир Максима, владике будимског Хаџи Кирила и игумана пећког јеромонаха Софроније.²⁵

Посетивши Свету Тројицу Русиницу, Јастребов је забележио да у манастиру нема старих књига „које су достојне посебне пажње”, осим једног *Пролоја*, *Поменика* и једне нове књиге под називом *Филада*.²⁶

Читав низ рукописа који су се у XIX веку налазили у манастиру доспео је у Београд, у збирку Народне библиотеке. Љубомир Стојановић је дао основне податке о седам рукописа који су, барем у неком тренутку, припадали овој обитељи. У прегледу русиничких књига, начињеном према Стојановићевим *Старим српским записима и најновијим*, нема ниједног податка који би потврдио да је бар неки од њих био преписан у самом манастиру. Овде морамо направити дигресију и укратко се осврнути на историју Русинице. Наиме, манастир је у својој историји доживљавао успоне и падове, који су свакако допринели разношењу и уништавању његових рукописа. Пошто је реч о манастиру у коме се морало обављати свакодневно богослужење, логично је претпоставити да је он поседовао барем онај основни комплет неопходних књига. Нема сачуваних података који би потврдили да је у манастиру радио организовани скрипториј, мада ни такву могућност не треба занемарити. Монах Пахомије, о коме је већ било речи, активан је у време непосредно по обнови Пећке патријаршије (1557), те његова активност свакако има везе са попуњавањем и обновом књишког фонда. Запис из 1565. године нема везе са рукописима, али показује да је манастир уживао знатан углед, као и да је поседовао имовину која му је омогућавала приходе.²⁷ Према запису, манастир је те године посетио полошки

²⁵ ССЗИН I, 425.

²⁶ Јастребов 2020б, 241.

²⁷ ССЗИН I, 201 (бр.647). Љубомир Стојановић је овде објавио запис који је у *Поменуку Симе Ијуманова* оставио епископ полошки коме је седиште било у Хте-тову: *Издъ свѣренни епископъ положскы богохраннаго мѣста Лѣтгова ѹписахъ себе въ свѣтотоу просколидію и въ съборны поменикѣ, и потомъ въспомлѣноу нѣкое мѣлоудіе свѣворити своен доуши и приложити частномоу манастироу свѣтѣн и жѣвоначелнон тронци доходякъ ѿ годница по два товара вина и по товаръ пшенице. И пакы по моен съмрѣти що годѣ естъ мое коуплено нивіе и лозѣа оу лѣшкѣ приложихъ седмоу вишереченомоу манастироу свѣтѣн тронци називаедемъ роусинскон, въ области придрѣнскон (...) и сіе рече се въ лѣто 3. 0. 17. еже бы ти въ всако потвржденіе и съхраненіе св. манастироу отъ нынѣ и въ вѣкы . И тоу се обрѣте всеосвещенныи дитрополитѣ квр Методіе и въсеосвещенныи епископѣ враніанскы квр Софроніе при игоудену Мартирію.*

епископ из Тетова, који је одлучио да додели обитељи годишњи доходак који се састојао од два товара вина и једног товара пшенице. Полошки епископ је манастиру завештао и своје њиве и винограде које је поседовао у Лешку. Но осим овог податка, у запису је поменуто и име тадашњег игумана манастирског – Методија. Помен двојице високих црквених достојанственика, који су били присутни у време када је неименовани полошки епископ у проскомидију уписао свој дар, говори о поштовању које је овај манастир морао уживати у то време. Запис из 1681. године показује да је у то време манастир још увек био активан.²⁸ Први наредни податак из 1731. године описује манастир као напуштен. Претпостављамо да је био напуштен у време аустријско-турских ратова, јер су се главна војна дејства одвијала управо на територији Косова. Из белешке коју је сачинио призренски митрополит Исаија Туцак знамо да је у то време Русиница била разрушена. Митрополит је утврдио да је манастир Светог Марка Коришког у добром стању, али да нема старешину. За игумана је постављен Серафим, док је Русиница додељена Светом Марку као скит. Поставићемо једно сасвим логично питање – да ли су рукописи, који су евентуално заостали у манастиру после његовог напуштања, могли бити пренети у манастир Светог Марка? О томе нема писаних података, али уколико се то заиста догодило, онда је и један број рукописа који су из Светог Марка били пренети у Београд такође могли у неком тренутку припадати Тројици Русиници.²⁹ Треба узети у обзир и податак који указује да је један Пахомијев рукопис, писан за Русеницу, доспео у село Дворане. Ово показује да су се рукописи могли слободно кретати на једном ужем подручју, јер се сва поменута села налазе у непосредној близини Призрена.

Крајем двадесетих година 19. века, уз манастирске рушевине подигао је колибу и живео у њој неки Исаија „Христа ради јуродиви“, који је одиграо значајну улогу спречавању Арбанаса да купе манастирске рушевине, као и у очувању хришћанског карактера овог култног места. Русеничка обитељ обновљена је на иницијативу Аксентија Андрејевића, игумана Светог Марка Коришког који је 1825. године, мало пре своје смрти, оставио новчана средства за те потребе (200 дуката).

²⁸ Костић 1928, 144.

²⁹ У Стојановићевом *Кашалоју* уз неколико десетина рукописа стоји да су у београдску Народну библиотеку донети из Светог Марка Коришког. Овде их нећемо набрајати.

Манастир је најзад био обновљен 1837. године. Током шездесетих и седамдесетих година 19. века, успостављена је веза са српском матицом, те је почела да пристиже и материјална потпора.³⁰

Када се зна историја овог манастира, јасно је да су ови рукописи били донети већ после поменутог обнове из четрдесетих година. Ни један од описа не задовољава наше потребе, али они су резултат тадашњих знања о рукописима. У то време је филигранологија била тек у зачетку, те се анализа папира није могла користити за прецизније одређивање времена писања појединих рукописа. Поменућемо овде рукописе које је Стојановић у свом *Каталогу* означио као русиничке:³¹

643 – Псалтир с последовањем с краја 14. и почетка 15. века, 297 листова, хартија, фолио формат – запис на л. 62б недвосмислено говори о томе да је рукопис русинички. Стојановић констатује да је запис „по свој прилици савремен рукопису”;

697 – Минеј за јул (16–17. век), 211 листова, хартија, фолио формат;

705 – Зборник (стихире васкрсне, молитве), 17. век, 180 листова, хартија, 16⁰;

686 – Пролог за март-август, 1560, 285 листова – ово је онај Пахомијев пролог о коме је већ било речи; мада код Стојановића стоји да је рукопис русинички, у првој књизи ССЗИН стоји да се запис налази у књизи цркве села Дворана.³²

Као русинички рукописи помињу се још и један *Тийик јерусалимски* (бр. 741), датиран у 16–17. век, 265 листова, хартија, 8⁰; и *Пајџерик*, крај 14. – почетак 15. века, 406 листова, хартија, 8⁰.

Могуће је да је управо то било време када су бројни рукописи са територије Косова, поготово из призренског краја били послати у Београд и ушли у фонд Народне библиотеке. Нажалост, не само библиотечки фонд него и архива, уништени су у немачком бомбардовању Београда 6. априла 1941. године, те се пут набавке старих рукописа не може пратити. Љубомир Стојановић је у свом *Каталогу Народне библиотеке у Београду* из 1903. године навео и низ рукописа који су у библиотеку стигли из Руснице, што свакако значи да се то догодило у годинама које су претходиле изради каталога. Мада је архива саме библиотеке била уништена,

³⁰ Поповић 1998–1999: 38–40 (са старијом литературом).

³¹ Стојановић 1903.

³² Стојановић 1903, 2–3 (р.с. 643), 57 (р.с. 696), 100 (р.с. 795).

сачувана је грађа која се налазила у другим институцијама (Архиву Српске краљевске академије и у Министарству просвете и црквених дела).³³ Из ових сачуваних докумената може се стећи само сумарна слика о стању фонда рукописа, али се не може поуздано утврдити када су поједини рукописи доспели. Тако сазнајемо да је библиотека крајем 1884. године поседовала 396 „србуља рукописних, диплома и натписа”, али из овакве формулације се не види колико је тачно било самих рукописа.³⁴ Из извештаја Министарству просвете од 12. септембра 1898. године види се да је библиотека тада поседовала 623 рукописа.³⁵ Али ни из једног извештаја се не може закључити када су и на који начин нови рукописи пристизали. Но, ситуација се до извесне мере променила када је указом краља Петра Првог од 1. септембра 1903. године за библиотекара био постављен Јован Томић. Од тог тренутка се у годишњим извештајима, које је Томић подносио Министарству просвете и црквених дела, појављује више информација о набавци рукописа. Томић тако, у извештају од 2. марта 1904. године, саопштава да Народна библиотека на крају 1902. поседује 729 рукописа, а на крају 1903. 834 рукописа.³⁶ Током 1903. године збирка „рукописа и писама” је била нарочито обогаћена.

У Музеју Српске православне цркве у Београду, у оквиру збирке рукописа Радослава Грујића, налази се још један рукопис који је некад припадао Светој Тројици Русиници. У самом рукопису нема никаквог записа о месту писања, а да је он некад заиста био русинички потврђује белешка професора Грујића, у којој пише да га је пронашао у манастиру.³⁷

На основу овог кратког прегледа рукописа који су се некад налазили у манастиру Свете Тројице Русинице у Муштушћу може се закључити да је по обнови рада Пећке патријаршије барем један писар (монах Пахомије) преписивао књиге у самом манастиру или за његове потребе. Рукописи који се у 19. веку помињу као русинички били су донети са стране.

³³ Ову грађу је прикупио, средио и публиковао Гаврило Ковијанић у три тома (1990–1992).

³⁴ Ковијанић 1991, 70.

³⁵ Ковијанић 1991, 220.

³⁶ Ковијанић 2, 418.

³⁷ Захваљујем се колегама из Одељења за археографију Народне библиотеке у Београду који су ми ставили на располагање опис овог рукописа који се припрема за штампу у оквиру друге књиге описа Збирке Радослава Грујића (Музеј Српске православне цркве, Београд).

ЛИТЕРАТУРА

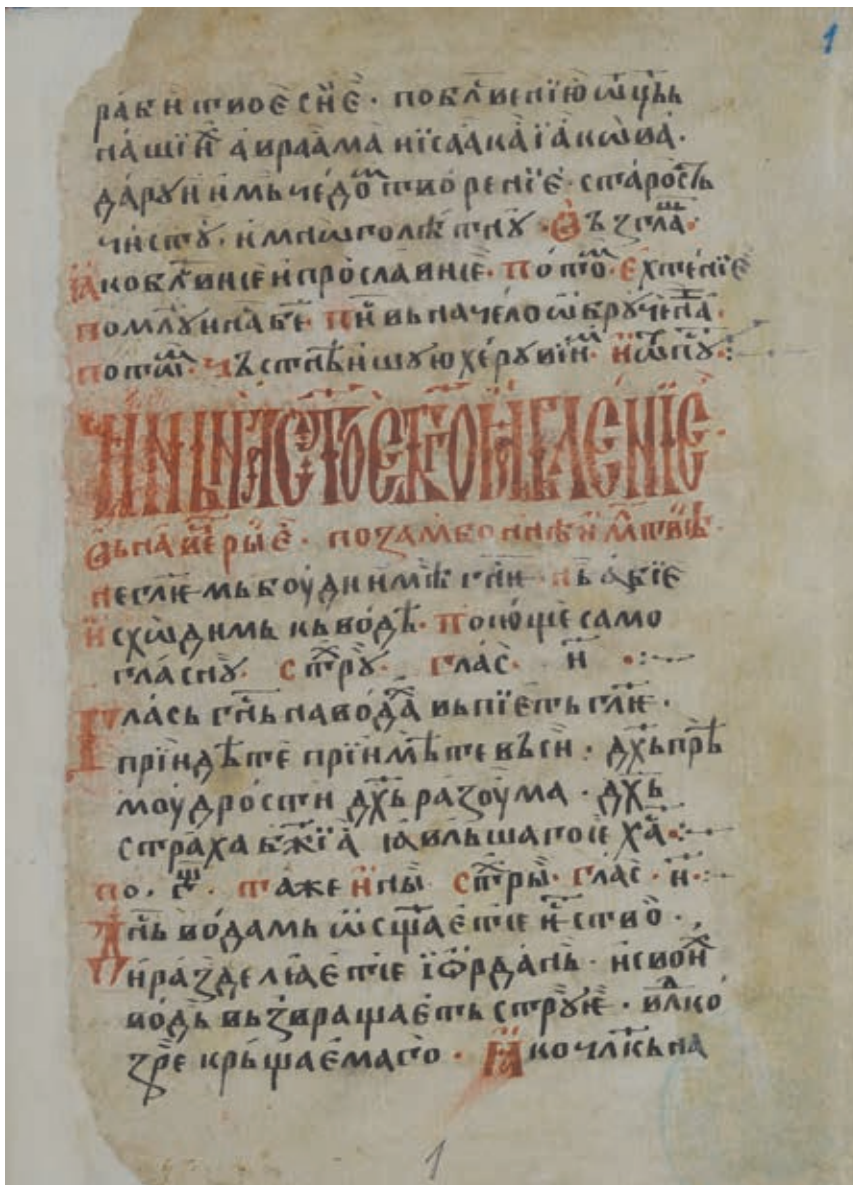
- Гилџфердинг 1873:** А. Ф. Гилџфердинг, *Собрание сочинений. т. III. Босния, Герцеговина и Старая Сербия*, С-Петербург 1873.
- Даниловић 1997:** Д. Даниловић, *Сџари срџски џоменици*, Старине Косова и Метохије 10 (1997) 37–47.
- Зиројевић 1984:** О. Зиројевић, *Цркве и манастири на џодручју Пећке џаџири-џаришије до 1683. џодине*, Београд 1984.
- Ивановић 1998:** М. Ивановић, *Осџиаци цркава и исџосница у анахоретџској насеобини Св. Пеџира Коришкој у данашњем селу Кабашу код Призрена и њеџој околини*, Манастир Црна Ријека и Свети Петар Коришки. Научни скуп Приштина, Зубин Поток, Црна Ријека 25–26. IV 1996. Ур. Д. Бојовић, Приштина–Београд 1998, 167–181.
- Јастребов 2020а:** И. С. Јастребов, *Подаци за исџорију срџске цркве и народа*, Београд 2020.
- Јастребов 2020б:** И. С. Јастребов, *Сџара Србија и Албанија*, Београд 2020.
- Ковијанић 1991:** Г. Ковијанић, *Архивска грађа о Народној дџблиоџеци у Београду*. Књ. 2. 1881–1918, Београд 1991.
- Костић 1910:** П. Костић, *Поменик манастира св. Тројице код Призрена*, Споменник СКА XLIX (1910) 27–35.
- Костић 1928:** П. Костић, *Црквени живоџ џравославних Срба у Призрену и њеџој околини у XIX веку (са усџоменама џисца)*, Београд 1928.
- Младеновић 1980:** А. Младеновић, *Зайиси из XVI, XVII и XVIII века у рукоџисним књџиама манастира Грачанице*, Археографски прилози 2 (1980) 201–218.
- Поповић 1997:** Д. Поповић, *Средњовековне џећине – мисџоснице у Призренском крају – џреџходни сџаџиус исџираживања*, Историјски часопис XLIV (1997) 129–152.
- Поповић 1998–1999:** Д. Поповић, *Манастир св. Тројице Руснице – усџони и разарања*, Историјски часопис XLV–XLVI (1998–1999) 31–48.
- Стојановић 1902–1926:** Љ. Стојановић, *Сџари срџски зайиси и најџисци*. I–VI, Београд – Сремски Карловци 1902–1926.
- Стојановић 1903:** Љ. Стојановић, *Каџалоџ Нарodne дџблиоџеке у Београду*. IV. Рукоџиси и сџаре шџамџане књџије, Београд 1903.
- Суботин-Голубовић 1999:** Т. Суботин-Голубовић, *Срџско рукоџисно наслеђе од 1557. џодине до средине XVII века*, Посебна издања САНУ, књ. DCXL, Одељење језика и књџевности књ. 51, Београд 1999.
- Цонев 1910:** Б. Цонев, *Опис на рџкописите и старопечатните книги на Народната библиотека в Софија*, Софија 1910.

THE MANUSCRIPTS OF THE MONASTERY OF THE HOLY TRINITY
OF RUSINICA IN THE VILLAGE OF MUŠUTIŠTE NEAR PRIZREN

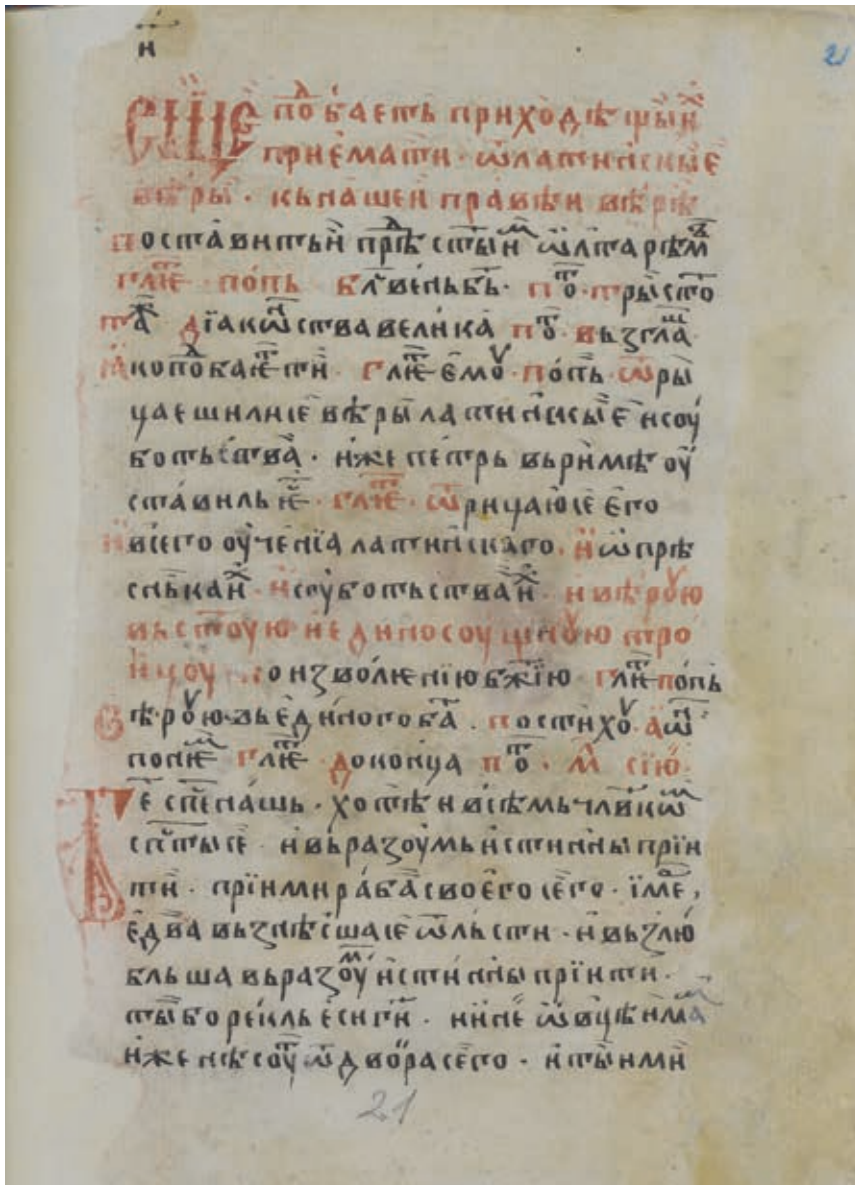
TATJANA SUBOTIN-GOLUBOVIĆ

The village of Mušutište near Prizren is mentioned for the first time in a historical source from 1307 – more specifically, the reference pertains to the church of St. Simeon in that village. The exact date when the monastery dedicated to the Holy Trinity of Rusinica was founded is unknown, but the earliest evidence of its existence is the monastery's beadroll, whose list of names begins in 1465. Written sources show that the monastery was active in the second half of the 16th century when monk Pahomije copied several books there. The monastery was abandoned in the 18th century and was repopulated as late as 1837, at the initiative of Aksentije Andrejević, the *hegoumenos* of the nearby monastery of St. Marko of Koriša. The fate of the monastery's manuscripts from the earlier period remains unknown, but in the 19th century, it acquired a number of manuscripts. The first reliable data about them comes from Ivan Stepanovich Yastrebov, the Russian consul in Prizren. Some of those manuscripts were brought to Belgrade and incorporated into the collection of the National Library. All were destroyed in the bombing of Belgrade on 6 April 1941. This paper is a contribution to our knowledge of the manuscripts copied at the monastery or donated to it at some point and could hence be said to represent an attempt to reconstruct the monastery's former manuscript collection. The data presented here has been collated from older literature. Only two manuscripts that once belonged to the Holy Trinity are known today: 1. Euchologion (Trebnik) and synaxarion from the last quarter of the 15th century (Museum of the SOC, Grujić Collection 3 I 67); 2. Panegyrikon from the 16th century, NBKM (Sofia) 443.

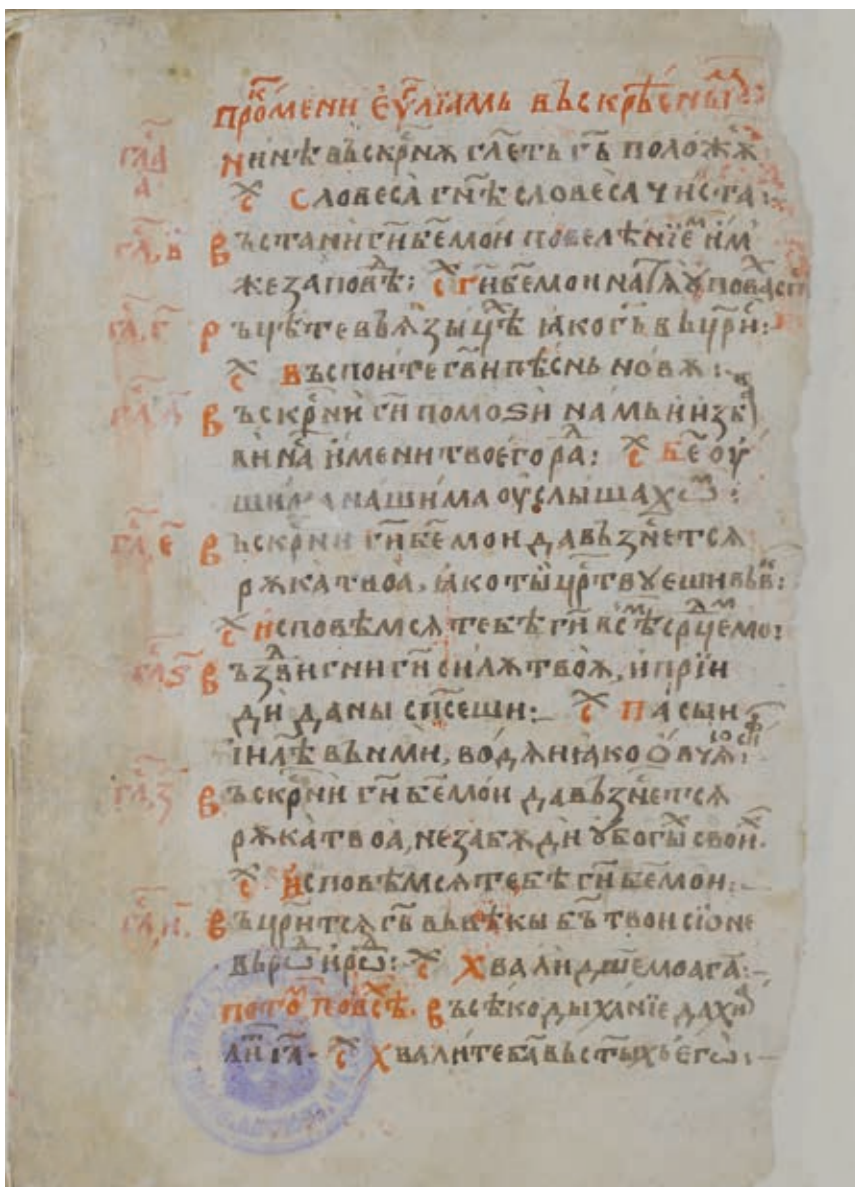
Key words: Monastery of the Holy Trinity of Rusinica, Prizren area, manuscripts, monk Pahomije, National Library, Belgrade

Сл. 1. МСПЦ, Грујић I 3 67, л. 1а

Сл. 2. МСПЦ, Грузија I 3 67, л. 21а

Сл. 3. МСПЦ, Грујић I 3 67, л. 118б

Сл. 4. МСПЦ, Грујић I 3 67, л. 119а

АРХЕОГРАФСКИ ПРИЛОЗИ
Зборник радова Одељења за археологију
Народне библиотеке Србије
ARCHEOGRAPHICAL PAPERS
Review of the ARCHEOGRAPHICAL DEPARTMENT
NATIONAL LIBRARY OF SERBIA

Издавач
Народна библиотека Србије
PUBLISHER
NATIONAL LIBRARY OF SERBIA

Лектура и коректура
Драгана Перуничић
PROOFREADER
DRAGANA PERUNIČIĆ

Технички уредник
Мирослав Лазич
PUBLISHING EDITOR
MIROSLAV LAZIĆ

Штампа
RETRO PRINT, БЕОГРАД
PRINTED BY
RETRO PRINT, BELGRADE

Тираж
300 примерака
CIRCULATION
300

Публикације за размену и рукописе за штампу
слати на адресу:

Народна библиотека Србије
Одељење за археологију
(за Археографске прилоге)
Скерлићева 1, 11000 Београд
e-mail: vladan.trijic@nb.rs

Please, send original texts and/or publications
intended for exchange to the following address:

Narodna biblioteka Srbije
Odeljenje za arheografiju
(za Arheografske priloge)
Skerlicева 1, 11000 Beograd
e-mail: vladan.trijic@nb.rs

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

09(497.11)

АРХЕОГРАФСКИ прилози : зборник радова Одељења за археографију Народне библиотеке Србије / главни и одговорни уредник Владимир Пишталo ; уредник Татјана Суботин-Голубовић. – [Штампано изд.]. – 1979, бр. 1– . – Београд : Народна библиотека Србије, 1979– (Београд : Retro print). – 23 cm

Друго издање на другом медијуму: Археографски прилози (Online) = ISSN 1452-2233
ISSN 0351-2819 = Археографски прилози (Штампано изд.)

YU ISSN 0351-2819
UDK 091